

TÜRK
KÜLTÜRÜNDE

MEVLİ

GELENEĞİ

ULUSLARARASI SEMPOZYUMU

Sivas 2023

SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ

Türk Kültüründe Mevlit Geleneği
Uluslararası Sempozyum

ISBN

978-605-7902-94-8

Yayın Yönetmeni

Prof. Dr. Alim Yıldız

Editör

Prof. Dr. Hakan Yekbaş

Kapak

Öğr. Gör. İlker Öngel

İç Düzen

Abdulkadir Kocatürk

Baskı

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Rektörlük Matbaası
Sertifika No: 40954

Dağıtım

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
<https://mevlit.cumhuriyet.edu.tr>

Sivas 2023

CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI NO: 261

20/01/2023 Tarih ve 1 Numaralı Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Yayın Kurulu Kararı ile 01.02.2023 Tarih ve 5 Numaralı Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Yönetim Kurulu Kararına istinaden basımı uygun görülmüştür.

İNCELEME KOMİSYONU:

Prof. Dr. Bilal Kemikli

Doç. Dr. Yusuf Yıldırım

Doç. Dr. Mustafa Sefa Çakır

Bursa Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi / BURSA

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi / SİVAS

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi / SİVAS

Mevlit Metinlerinin Sebeb-i Telif Bölümleri

Abdullah Aydın*

GİRİŞ

Doğum, doğum yeri ve doğum zamanı anlamlarına gelen “mevlid” Arapça kökenli bir kelimedir (Mermer ve Koç Keskin 2005: 69). Edebî bir tür olarak ise; Hz. Muhammet’in doğumunu anlatan manzum eserlerin genel adıdır (Canım 2010: 136). Ancak kültürümüzde mevlit denildiğinde ilk akla gelen Süleyman Çelebi’nin kaleme aldığı ve Vesîletü’n-Necât ismini verdiği Mevlid-i Şerif’idir (Pekolcay 1997).

Osmanlı Devleti’nin kuruluşundan itibaren siyasi ve coğrafi bakımdan genişlemesi, maddî zenginliğin yanı sıra kültürel bir zenginliğin oluşmasını sağlamıştır. Bünyesine kattığı milletlerin hem dil hem de kültürel birikimini Osmanlı kimliği bünyesinde bir araya getirerek büyük bir medeniyet dili ve edebiyatı vücuda getirmiştir. Osmanlı Edebiyatı olarak isimlendirilebilecek bu dönemde diğer nazım türlerinde olduğu gibi dinî türlerde de çok sayıda eser verilmiştir. Bu çokluk sadece sayısal değil konu bakımından çeşitliliği de ifade etmektedir. Devletin kuruluş yıllarında siyer ve naat gibi birkaç türde az eser verilirken, her yüzyılda tür çeşitliliği ve bu türlerde kaleme alınan eser sayıları artmış, bu artış edebî gelenek Batı tesirine girene kadar devam etmiştir. Osmanlı Edebiyatı’nın altı yüz yıllık serüvenine bakıldığında Hz. Muhammet’le ilgili olarak siyer ve naatın dışında bisetname, esma-i nebi, hicretname, hilye-i şerif/ şemail-i şerif, kırk hadis/ hadis-i erbain/ çihil hadis, mucizename, miraciyye/ miracname, nikahname, siretû’n-nebi, şefaatiname gibi çeşitli nazım türlerinde eserler kaleme alınmıştır. Çoğu zaman bir eserin aynı anda birden fazla türü bünyesinde bulundurduğu örnekler görülmektedir. Süleyman Çelebi’nin eserinin halk arasında çok yaygın olması, peygamberle ilgili birden fazla türü içeren eserlere genel olarak mevlit denilmesine sebep olmuştur. Mevlit terimi her ne kadar sadece doğumu karşılada -galat-ı meşhur olarak- daha kapsamlı bir anlama bürünmüştür (Köksal 2011: 29). Türk edebiyatında mevlit başlığı taşıyan eserler incelendiğinde peygamberimizin sadece doğumunu değil, hayatının tüm dönemlerinin işlendiği örneklerin varlığı görülecektir. Bunlardan biri olan ve on beşinci asırda Yazıcıoğlu Mehmet tarafından kaleme alınan Muhammediye’de dört halifenin, Hz. Hasan ve Hz Hüseyin’in ölümü gibi peygamberin vefatından sonra meydana gelen bazı olaylar bile anlatılmıştır (Çelebioğlu 1996).

Mevlit türünde eserler Arap ve İran edebiyatlarında da görülmektedir. Bununla beraber İslâm dünyasında en fazla mevlit, Türk edebiyatında yazılmıştır. Tespit edilen Türkçe mevlit sayısı iki yüzden fazla olarak ifade edilmektedir (Yıldız 2012: 191). Gerek özel gerekse yazma eser kütüphanelerinde yeni mevlit metinlerinin tespit edilmesi ihtimal dâhilindedir. Bu ihtimal, Türk edebiyatındaki mevlit sayısını henüz kesin olarak söylemenin mümkün olmadığını göstermektedir. Hâl böyle olunca mevlit, hâlâ son sözün söylenmesi pek mümkün olmayan bir saha olarak edebiyat araştırmalarına kaynaklık etmektedir.

* Prof. Dr.; Kastamonu Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Türkiye, E-Posta: divansiiri@hotmail.com

Osmanlı sahasında kaleme alınan Türkçe mevlitlerin haricinde diğer dillerde yazılan mevlit örnekleri de görülmektedir (Pekolcay 1997: 26-28; Özer 2016; Okiç 2016). Ayrıca Süleyman Çelebi mevlidinin diğer dillere çevirileri bulunmaktadır (Okiç 2016).

Sebeb-i telif, “Manzum veya mensur eserlerinin yazılma amacının açıklandığı bölüme verilen addır. Mesnevîlerde giriş bölümünün son parçası sayılır. Dîbâcesi olan eserlerde de yine bu bölümde belirtilir (Mermer ve Koç Keskin 2005: 90).” İsmail Ünver de bu durumu “Mesnevîlerin ‘giriş bölümleri’nde hemen hiç ihmal edilmeyen başlıklardan biri de ‘sebeb-i telif’tir.” şeklinde ifade etmiştir (Ünver, 1986: 436).

Mevlit metinleri genellikle mesnevî nazım şekliyle kaleme alındıkları için sebeb-i telifle dair tanımlama mevlitlerde de geçerlidir. Bazı mevlitlerde sebeb-i telif bölümü bulunmakta, bazılarında ise dîbâce/ giriş bölümlerinde aynı amaca yönelik ifadeler yer almaktadır. İslâmî gelenekte yazılan eserlerin girişlerinde tevhit, münacaat, naat, devrin padişahı veya yöneticileri vasfında methiye bölümleri bulunur (Ünver, 1986: 433). Şair daha sonra sebeb-i telif başlığı atmadan yazdığı esere dair bilgiler verir.

Mevlitlerin sebeb-i teliflerinde bir mevlit yazmaya yönelten sebep, rüyada veya gerçekte yaşanan bir olay, eserin kendinden önce yazılanlardan farkı, konuyu ele alış tarzı gibi hususlara değinilmektedir. Böylelikle müellif, kaleme aldığı mevlidin gerek konu gerekse edebî bakımdan diğerlerinden farklı veya üstün olduğunu iddia etmektedir. Bazen farklılık veya üstünlük iddiası olmadan sadece kültürel ve edebî gelenekte var olmak, mevlit okuma geleneğinin getirdiği dua silsilesinde yer almak için de mevlit yazmışlardır. Sıklıkla ifade edilen bir başka konu da mevlit yazma hususunda kendi acziyetlerini dile getirmeleridir.

Bu yazıda mevlit metnlerinin sebeb-i telif bölümleri incelenmiştir. Gerek kitap gerekse makale olarak yayımlanan altmış bir mevlit metni esas alınmıştır. Bu mevlitler alfabetik sırayla şunlardır: Abdulkâdir Necîb (Kara 2016a), Abdullâh Uşşâkî (Akkuş 2016), Abdurrahman Sâmî (Kaya 2015), Ahmed (Öztürk 2021), Ahmed İzzet Paşa (Ceyhan 2016), Ahmedî Şükrî (Kayaokay 2020a), Alî Ferrûh Bey (Özkat 2015), Âşık Nevruzî (Gürlek 2013), Âşık Paşa (Bulut 2017), Ayasofya Müezzini Kemâl (Kütük 2016), Behişti Ramazan (İçen 2019), Bursalı Âkif (Kara 2017), Celâl Muhibbî (Bilge 2014), Cismî/ Ahmed Edirnevî/ Derviş (Yazar 2008; Özkan 2019; Balkan 2017), Çizmeci-zâde Vehbî (Sarı 2000), Es’ad Erbilî (Şengün 2016), Fatma Kâmile (Köksal 2011; Köksal 2016), Feyzî (Atik ve Doğan Averbek 2021), Hafî (Yeşildal Samsakçı 2010), Halîloğlu (Karatoprak 2020), Hamdullâh Hamdî (Eroğlu 2016a), İbrâhîm (Kutlu 2019), İbrâhîm Kadem (Kayaokay 2020b), İbrâhîm Re’fet (Köksal 2011; Ekinci 2016), İhrâmcı-zâde İsmail Hakkı (Yıldız 2016a), İpsalalı Ebülhayr (Günşen 2016), Kâmil Sarıateş (Güngör 2016), Karavaşoğlu/ Muhammed (Aydın ve Bankır 2020; Özfirat 2016), Keşfî (Aksu 2013), Lâmiî Çelebi (Eroğlu 2016b), Meçhul Bir Şair (Gündoğdu 2021), Mehmed b. Hamza Arab Vaiz/ Vaiz Ümmî (Şahin 2015; Douzkin 2013), Mehmed Fevzî (Uzun 2016), Mehmed Hevâyî (Akay 2014), Mehmed Rüşdî (Bektaş 2011), Mehmed Şemseddîn el-Mısırî (Kara 2016b), Mehmed Tefvîk (Yıldız 2018), Muhyî (Köksal 2011), Muhyiddîn Mekkî (Köksal 2011), Mustafâ Selâmî (Odunkıran 2021), Naîmî (Köksal 2011), Nasibî (Köksal 2011), Recâî (Köksal 2011), Rüşdî ve Mes’ûd (Köksal 2011), Sâlih Nihânî (Yıldız 2016b), Sıdkî (Köksal 2011), Sinânoğlu (Nom 2013), Süleymân Çelebi (Pekolcay 1997), Şehîdî (Kurğa 2019), Şemseddîn Sivasî (Aksoy 2016), Tâhir Nâdî (Yıldız 2016c), Visâlî Alî Çelebi (İslamoğlu 2016), Yahyâ b. Bahşî (Ok 2020), Yazıcı-zâde Mehmed (Çelebioğlu 1996), Yûsuf Sâmî (Atik 2016), Zaîf(î) (Köksal 2011), Zeynî (Köksal 2011), Ziyâî (Köksal 2011).

Tespit edilen mevlitler beyit sayıları bakımından farklılık göstermektedir. Beyit sayılarına bağlı olarak bölüm sayıları da değişmektedir. Uzun olanlarda her bölüme özel bir başlık verilir-

ken kısa olanlarda ise bölüm başlıklarına pek rastlanmaz (Köksal 2011: 564). Çoğu kısa olarak değerlendirilebilecek mevlitlerde de mesnevi bölümlerinden biri olan sebep-i telif bölümü bulunmamaktadır.

İncelenen mevlitlerden on ikisinde sebep-i telif bölümü vardır. Sebeb-i telif, bâis-i nazm ve ya dua ve özür başlıklarıyla adlandırılan bu bölüm aşağıdaki mevlitlerde tespit edilmiştir: Aya-sofya Müezzini Kemâl (Kütük 2016), Behiştî Ramazan (İçen 2019), Feyzî (Atik ve Doğan Averbek 2021), İbrâhîm Re'fet (Köksal 2011; Ekinci 2016), Kâmil Sariateş (Güngör 2016), Mehmed Hevâyî (Akay 2014), Mehmed Rüşdî (Bektaş 2011), Mehmed Tevfik (Yıldız 2018), Süleymân Çelebi (Pekolcay 1997), Şemseddîn Sivasî (Aksoy 2016), Visâlî Alî Çelebi (İslamoğlu 2016), Yazıcızâde Mehmed (Çelebioğlu 1996).

Çoğu mevlitte ise sebep-i telif bölümü bulunmamaktadır. Mesnevi geleneğinde yaygın olarak görüldüğü üzere giriş/ mukaddime bölümlerinde sırasıyla tevhit, münacaat, naat ve methiye kısımlarından sonra şairler eserlerine dair bilgiler verirler. Başlık taşımamakla beraber bu kısımlar sebep-i telif içeriğinde olduğu için değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Baş kısmında esere dair bilgiler bulunan yirmi altı mevlit metni vardır: Abdullâh Uşşâkî (Akkuş 2016), Âşık Paşa (Bulut 2017), Bursalı Âkif (Kara 2017), Celâl Muhibbî (Bilge 2014), Cismî/ Ahmed Edirnevî/ Derviş (Yazar 2008; Özkan 2019; Balkan 2017), Es'ad Erbilî (Şengün 2016), Fatma Kâmile (Köksal 2011; Köksal 2016), Haliloğlu (Karatoprak 2020), İhrâmcızâde İsmail Hakkı (Yıldız 2016a), İpsalalı Ebulhayr (Günşen 2016), Karavaşoğlu/ Muhammed (Aydın ve Bankır 2020; Özfirat 2016), Keşfî (Aksu 2013), Lâmiî Çelebi (Eroğlu 2016b), Mehmed b. Hamza Arab Vaiz/ Vaiz Ümmî (Şahin 2015; Douzkin 2013), Mehmed Fevzî (Uzun 2016), Mehmed Şemseddîn el-Mısırî (Kara 2016b), Muhyî (Köksal 2011), Muhyiddîn Mekî (Köksal 2011), Mustafâ Selâmî (Odunkıran 2021), Nasîbî (Köksal 2011), Sâlih Nihânî (Yıldız 2016b), Sıdkî (Köksal 2011), Sinânoğlu (Nom 2013), Şehidî (Kurğa 2019), Yûsuf Sâmî (Atik 2016), Zeynî (Köksal 2011).

Şairler, bölüm sonlarında okuyanı/ dinleyeni salavat getirmeye teşvik eden beyitlerden önce veya her bölüm başlarında kendilerine ve eserlerine dair ifadeler yer vermişlerdir. Yine gele-nekte olduğu üzere mevlitlerin sonunda bulunan hâtime veya dua bölümlerinde de kendileri ve eserleri için dua isteğinde bulunmuşlardır. Yukarıda listesi verilen altmış bir mevlitte bu durum geçerlidir.

Müstakil bir sebep-i telif bölümü taşımasa bile tüm mevlitler dikkate alınarak şairlerin esere ve kendilerine dair verdikleri bilgiler incelenerek sınıflandırılmıştır.

1. Şairlere Göre Mevlidin Anlam ve Yeri

Şairler, mevlit yazımına dair görüşleri arasında mevlide sözlük anlamı dışında manalar yüklemişlerdir. Kendi dünyalarındaki mevlit algısı üzerinde durmuşlardır. Mevlit vahidiyyet beyanı, şuunat ve teselsül haberidir:

Ko esrar-ı hüviyyet yüzlerini

Beyân it vâhidiyyet sözlerini

Lâmî (Eroğlu 2016b: 109)

Mevlit fazilet celbeder (Köksal 2011: 679). Cana safa, dine imana kuvvet verir (Yazar 2008: 459). O, can gıdasıdır:

Çünkü halvâ beden gıdâsı durur

Mustafâ Mevlûdi cân gıdâsıdur

Muhyî (Köksal 2011: 458)

Mevlit afv u atâ sebebi (Kara 2016b: 249), sevap kaynağı (Karatoprak 2020: 35), cehennemden kurtarıcıdır (Kayaokay 2020a:54).

Mevlide değer veren, hürmet eden karşılığında izzet ve hürmet bulur (Köksal 2011: 390; Akay 2014: 184). Bu durum bazı mevlitlerde benzer içerikteki hikayeler ile desteklenmektedir (Aksu 2013: 47; Nom 2013:45; Köksal 2011: 392, 394).

Yıldı bir kez mevlit okutmak, dinlemek, dinleyenlere ikramda bulunmak sevap kazandırır, cennete götürür (Köksal 2011: 390, 482, 483; Kayaokay 2020a:55). Mevlit okumayanın hâli ise iki dünyada da zâr u giryân olmaktadır:

*Her kim ki bu mevlûdi okuyup tutmaya
Allah anun yüzini ağartmaya*

*Ol cihana bu cihana [bil] i yâr
Yürüye uryân giryân hor u zâr*

Muhyî (Köksal 2011: 485)

2. Mevlit Yazmaktaki Amaç

Şairleri mevlit yazmaya sevk eden amaçların en başında yadigâr olarak bir eser bırakma fikri gelmektedir (Günşen 2016: 46; Eroğlu 2016a: 259; Yıldız 2016b: 116; Kara 2016b: 249; Köksal 2011: 485; Kütük 2016: 50; Kutlu 2019: 159; İçen 2019:74). Çoğu mevlitte bulunan bu durum, İhramcızâde Mevlidi'nde ise eserin adı olarak görülmektedir (Yıldız 2016a: 212).

Şairler için bir başka amaç da kendinden sonraya iyi bir ad bırakmak, sadıklarla haşrolmak, öldükten sonra hatırlanıp âşıklarla anılmak isteğidir (Kara 2016b: 247; Karatoprak 2020: 35; Atik ve Doğan Averbek 2021: 114; Ekinci 2016:165).

*Anılam ben de ol âşıklar ile
Bile haşr olam ol sâdıklar ile*

Sinanoğlu (Nom 2013: 44)

Gönül ehlini sevindirmek ve onlara peygamber konusu ulaştırmak (Özkan 2019: 33, 35), mevlit gecesı okunması ve dinlenmesi (Özkat 2015: 119), güzel bir söz söylemek (Şahin 2015: 129), hizmet etmek (Köksal 2011: 679) amacıyla mevlit kaleme almışlardır:

*Maksadım hizmet içindir ol şâha
Ben kimim vâsıl edem ona bahâ*

...

Ehl-i Kehf'im Kutmîri gibi gâyet

Hizmet etmek bendeki azm-i merâm

Kâmil Sarıateş (Güngör 2016: 186)

Herkes bir iş peşinde, yaşlandım boş durmayayım (Şahin 2015: 124, 127), yerime bir halef/eser bırakayım (Atik ve Doğan Averbek 2021: 116), bir faydam olsun (Kara 2016b: 248) düşüncesiyle yazılan mevlitler de vardır.

3. Mevlit Yazmaya Sebep

Kültürel birikim gelenek görenekle yani öncekilerin yaptıklarını benzerlerini yapmakla oluşmaktadır. Türk edebiyatı tarihindeki edebî gelenek de kendilerinden önceki şairlere benzetmek veya onları geçmek amacıyla kaleme alınan eserlerle zenginleşmiştir. Şairleri mevlit yazmaya yönelten sebeplerin başında daha öncekilerin mevlit yazmış olması gelmektedir. Çok mevlit yazılması (Kütük 2016: 50; Yıldız 2018: 142; (Kara 2016b: 242), fazılların/ kâmillerin mevlit yazması (Karatoprak 2020: 35; Bulut 2017: 74; Balkan 2017: 86; Atik ve Doğan Averbek 2021: 114), büyük insanların mevlit silsilesinde yer alması şairleri mevlit yazmaya yöneltmiştir:

*Ol Şerîf'in mevlidin yâd eylemek
Şol azîzlere nasîb oldu demek*

*Hazret-i Muhyî gibi burhân-ı dîn
Dahî Şemseddîn gibi ehl-i yakîn*

*Dahi Yûnus Baba sâir âşıkân
Oldular cümle gürûh-ı nâciyân*

Sâlih Nihânî (Yıldız 2016b: 115)

Mehmed b. Hamza Arab Vâiz, Allah dostlarını sevindirmenin kişiyi cennete götüreceğine dair bir hadis-i şerif naklederek yazma sebebini açıklamıştır (Şahin 2015: 128-129). Cismî meşhur olan bir eser bırakma isteğini dile getirirken (Yazar 2008: 265) Mehmet Tefkîk, Resul sevdasından yazdım demiştir:

Koymadı hâlîme sevdâ-yı Resûl-i zî-nasîr

Mevlîdin yazdırdı meh-rû şevk u ışk u bî-nazîr Tefkîk (Yıldız 2018: 143)

4. Mevrit Yazmaya Yönlendiren Olay veya Durum

Sebeb-i telif bölümlerinde "... şair kendisini böyle bir eser yazmaya yönelten sebebi verir (Ünver, 1986: 437)." Şair büyük mesnevi ustaları, kaynağı belirsiz bir ses veya arkadaşları tarafından bir mesnevi yazmaya teşvik edilir. Bazı mevlitlerde de bu durum görülmektedir.

Mevrit yazmaya yöneltenlerin en yücesi Allah katından gelen ilhamdır (Bilge 2014: 47; Akay 2014: 182). Hevâyî, paşa namına eser kaleme almasını Hak'tan gelen ilhama dayandırmaktadır:

Ders-i gamdan bir gün alurdum sebak

Nâ-gehân irdi dile ilhâm-ı Hak

...

Nazm u inşânun düzüp terkîbini

Eyle mevlûdu'n-nebî tertîbini

Tâze te'lîf it düriş itmâmına

Söylegil paşa-yı a'zam nâmına

Mehmed Hevâyî (Akay 2014: 182-183)

Mevrit yazmaya yönelten bir diğer kaynak ise Hz. Muhammet'tir. Şair abdest alıp namazını kılarak peygamberin ruhaniyetine iltica eder, peygamberin himmetiyle ilham gelir ve mevlit kaleme alınır (Douzkin 2013: 73; Kara 2016b: 246). Rüyada Hz. Muhammet'i görerek yazmaya görevlendirilen şairler de vardır. Yazıcızâde üç defa rüyada peygamberi gördüğünü, kendine temiz bir içecek sunularak mevlit yazmasını emrettiğini nakletmiştir (Çelebioğlu 1996: 5, 590). Sivasî de rüyada peygamberi ashabıyla beraber gördüğünü ve onlardan birinin kendisine bir çocuk/mana çocuğu verdiğini anlatmıştır:

Nerdübândan indi bir kimse hemân

Sundı bir tıflı elüme ol zamân

Didi hazret sana virdi bunu al

Okı bu tıflun elinden kutlu fâl

Tıfl-ı ma'nidür sana oldı nasîb

Kokula bu gonceden bûy-ı Habîb

Şemseddîn Sivasî (Aksoy 2016: 275)

Mevlit yazmaya sevkeden üçüncü kaynak ise hâtif denilen gayptan gönle gelen seslerdir (İslamoğlu 2016: 380; Atik ve Doğan Averbek 2021: 114). Yine gönle gelen ilham, hayal veya aşktan bir parıltıdır (İslamoğlu 2016: 380; Atik ve Doğan Averbek 2021: 114; Bektaş 2011: 79; Yıldız 2018: 142; Yıldız 2016b: 115; Aydın ve Bankır 2020: 229).

Yazıcızâde Mehmet, Gelibolu âşıklarının kendinden Muhammediye yazmasını istediklerini uzunca anlatmıştır (Çelebioğlu 1996: 4).

İhramcızâde İsmail, diğerlerinden farklı bir sebebi işaret etmiştir. Şair, kayluleye yattığını, rüyasında Tefkik adında birini gördüğünü ve onun manevi yardımıyla eser yazdığını söylemektedir:

*Yatmışdım der-rûz kaylûleye ben
Gördüm menânda bir zât-ı ahsen*

*Der ismim Tefkik sana verildim
Son seferinde ben sana erdim*

*Her emrini Hak etdi müheyyâ
Lâkin sen oku bir hoşça ma'nâ*

İhrâmçızâde İsmail Hakkı (Yıldız 2016a: 212)

5. Kullanılan Kaynak Mevlit

Genel bir durum olmamakla beraber bazı sebeb-i teliflerde şairin etkilendiği, örnek aldığı ve yazacağı mevlide kaynak olarak kullandığı mevlit bilgisi bulunmaktadır. En çok örnek alınan mevlit Süleyman Çelebi'nin eseridir (Kara 2016b: 246; Özkat 2015: 120). Çizmeci-zâde Vehbî, Vesîletü'n-Necât'ın bazı beyitlerini alıntılararak tesdis etmiştir (Sarı 2000: 439).

*Pek mübârekdir Süleymân pek azîz
İtmeyin ihmâl o âlî zâtı siz*

...

*Nâzım-ı Mevlid Süleymân'a refâh
Vir diyâr-ı izzetinden ey İlâh*

Muhyiddîn Mekki (Köksal 2011: 702, 723)

Muhyî, mevlidinde Yazıcıoğlu'na atıfta bulunmuştur (Köksal 2011: 453). İhramcızâde İsmail'in kaynağı ise Sivashlı Mustafa Tâkî Efendi'nin düzyazıyla kaleme aldığı mevlittir. Şair kaynak olarak kullandığı mevlidi manzum hâle getirmiştir (Yıldız 2016a: 208, 213).

6. Mevlidin Hedef Kitlesi

Şairlerden bazıları, kaleme aldıkları mevlitlerde hedef kitlelerini belirtmişlerdir. Bunlar mana ehli, safa ehli, meclis ehli kişilerdir (Eroğlu 2016a: 259; İçen 2019: 73). Hak ve paygamber âşıkları zevkle okusun, nurlansın düşüncesiyle mevlitler yazılmıştır (Nom 2013: 47; Günşen 2016: 46; Aksoy 2016: 274; Bilge 2014: 51).

Arab Vâiz/ Vaiz Ümmî mevlidini okuyanlar ve dinleyenler için yazdığını ifade etmiş (Dozğun 2013: 76-77), Celal Muhibbî ise ümmîleri/ öğrenim görmemişleri hedeflemiştir:

*Şöyle açık söyle ümmî anlasun
Ehl-i irfân işidüben tanlasun*

Celâl Muhibbî (Bilge 2014: 50)

7. Yazılan Mevlidin Diğerlerinden Farkı

Süleyman Çelebi Mevlidi'nin halk arasında en fazla bilinen ve okunan mevlit olduğunu diğer mevlit yazarları da kabul etmiştir. Dolayısıyla herhangi bir fark veya üstünlük iddiasında

olmayıp çok güzel mevlitler var, denizden bir katre misali Süleyman Çelebi gibi ben de bir mevlit yazayım düşüncesiyle eserlerini nazmetmişlerdir (Aksoy 2016: 274; Yıldız 2018: 144; Yıldız 2016b: 117; Kara 2016b: 246; Şahin 2015: 130).

Bazı mevlit şairleri ise eserlerinin öncekilerden farklı olduğu, söz konusu fark sebebiyle okunması gerektiği iddiasındadır. Dinleyenler yorulmasın, başları ağrımasın diye daha kısa ve özet ama faydalı olarak yazdıklarını beyan etmişlerdir (Kara 2016b: 246; Yıldız 2016a: 225; Özkat 2015: 120; Aksoy 2016: 274: 277; Uzun 2016: 77, 102).

*Muhtasar kıldum mutavvel itmedüm
Gayrılar gitdügi yola gitmedüm*

*Tâ yorılmaya idenler istimâ
Virmeye ehl-i dile sözüm sudâ*

Behiştî Ramazan (İçen 2019: 73)

İddia edilen bir diğer fark yanlış bilgilerin ayırılarak olayların doğru anlatılmasıdır (Nom 2013: 44; Öztürk 2021: 382).

Karavaşoğlu Hz. Muhammet'in mucizelerini işlediğini belirtirken Yazıcızâde ayet tefsiri ve hadislerle anlattığını ifade etmiştir (Aydın ve Bankır 2020: 229; Çelebioğlu 1996: 5). Yazıcızâde eserinin böylece benzersiz hâle geldiğini söylemiştir (Çelebioğlu 1996: 592).

Edebî olarak söyleyiş tarzıyla farklı olduğu belirtilen mevlitler de yazılmıştır. Aşkla beyan edilmek, yürekten samimî olmak, Türkçe yazılmak ve yeni ibarelerle yenilenmek hedeflenen farklılıklardandır (Yeşildal Samsakçı 2010: 49; Bilge 2014: 47, 50; Atik ve Doğan Averbek 2021: 116; Köksal 2011: 697).

445

8. Yazma Yöntemi ve Üslubu

Mevlitlerin sebep-i telif bölümlerinde şairler kaleme aldıkları eserin yöntem ve üslubu hakkında nadir olarak bilgi vermişlerdir. Muhyiddîn Mekkî yeni ibarelerle, İbrahim Re'fet yeni tarzla, Yazıcızâde ise acib bir tarzla yazmışlardır (Köksal 2011: 697; Ekinci 2016: 160; Çelebioğlu 1996: 592-593).

Sinanoğlu bir inci gibi ölçülü, vezinli olmasına gayret etmiştir (Nom 2013: 44). Celâl Muhibbî ise sanat amacı gütmeyişini, temel gayesinin herkese hitap eden bir eser kaleme almak olduğunu söylemiştir:

*Âmiyânedür sözüm Türkicedür
Beytlerinün vezni eksüklicedür*

Celâl Muhibbî (Bilge 2014: 50)

9. Aczin Beyanı

Edebî gelenekte bir eser yazıldığında mukaddimede veya hatimede bazen ikisinde birden şair ve yazarlar kendi acziyetlerini ifade ederler. Daha güzel yazmayı hedeflediklerini ama ellerinden ancak yazabildikleri kadarının geldiğini söyleyerek okuyucunun hoşgörüsüne sığınır. Bu durum o kadar yaygındır ki bazen sebep-i telif bölümünün başlığı bile özrün/ aczin beyanı manasına gelebilecek şekilde konulmaktadır.

Mevlit metinlerinde şairlerin acziyetlerini dile getirdikleri kısımlar iki farklı durum arz etmektedir: İnsan olarak acziyet ve şair olarak acziyet.

Bir insan olarak mevlit şairleri kendilerini eksik, kötü, günahkâr, şefkat ve şefaate layık olmayan kişi şeklinde görmüşlerdir. Bu hâldeyken Allah'ın inayeti, peygamberin himmetiyle eser yazmışlardır (Şahin 2015: 128; Kütük 2016: 49; Köksal 2011: 257; İçen 2019: 73).

*Kim benim tek yok cihânda rû-siyâh
Çâre ancak sen kılursan yâ İlâh*

*Cümle ahvâlim ki ma'lûmdur sana
Nefs elinde komagıl yâ Rabbenâ*

*Âcizem bî-çâreyem cürmim kesîr
Sensin ancak külli şey üzre kadîr*

Mehmed Rüşdî (Bektaş 2011: 78-79)

Bir şair olarak kusur ve noksanlıklardan dolayı özür dilemek daha yaygın görülmektedir. Methedilen kişi Hz. Muhammet olunca yazmak daha da zorlaşmaktadır. Zira onu metheden Allah'tır, hangi insan onu hakkıyla methedebilir ki? Bu durum şairlerce dile getirilmiş, peygamberin ruhâniyetine sığınarak eser yazmaya niyetlenmişlerdir (Yıldız 2018: 142; Yazar 2008: 458; Bilge 2014: 47; Köksal 2011: 453- 454, 627; Aksoy 2016: 274; Aydın ve Bankır 2020: 229).

*Şâiri gibi bunun eksiği çok
Olmaya bir beyti ki eksiği yok*

...

*Eksiğimi kıldım uş ben itirâf
Her ki ehl-i lutf olur kılar mu'âf*

Süleyman Çelebi (Pekolcay 1997: 49)

446 Denizler mürekkep ağaçlar kalem olsa peygamberin özellikleri yine de anlatılamaz fikrindeki şair kendi âcizliğini doğal görmektedir:

*İşbu yirler hem dahı gökler-ile
Kâğıd olsa arş u kürsî levh-ile*

*Cümle ağaçlar eger olsa kalem
Yazıcı olsa melekke cinn âdem*

*Kamu denizler mürekkeb olsalar
Hem yazıcı ömrde bin bulsalar*

*Dükene deniz kalem ömri kâğıd
Vasfını şerh itmeyeler bir kâğıd*

*Ol şâhun kim meddâhı ola Hudâ
Yaradılmış kalır andan âcizâ*

Celâl Muhibbî (Bilge 2014: 45-46)

Ali Ferrûh, "Kitâbıma ne takrîz ne de ta'rîz istemem." diyerek hatasıyla sevabıyla kendi durumunu bildiğini söylemiştir (Özkat 2015: 120-121).

10.Yazılan Esere Dair İstekler

Mevlit yazarları bir şair olarak acziyetlerini ifade ettikten sonra genellikle okuyucudan kitaplarının değerlendirilmesine dair isteklerde bulunmuşlardır. Hem şair hem de insan olarak eksik ve hata ile dolu olduğunu kabul eden şair, okuyucudan kusurlarına bakılmamasını, hata ve eksikliğin hoş görülmesini istemektedir (Güngör 2016: 186; Günşen 2016: 46; Eroğlu 2016a: 259; Kütük 2016: 50).

*Dahı her kime eriŖe bu kitâb
Kılmaya bize hatâsı'çün itâb*

*Lutfeder ma'zûr tutar eksikliğin
Demeye hiç kimseye eksikliğin*

Süleyman Çelebi (Pekolcay 1997: 49)

Kendi eksik olan insanlar eserlerde eksiklik arar, kâmil insanlar ise ayıp aramazlar düşün-
cesi sebab-i teliflerde dile getirilmektedir. Şairin okuyucusundan isteği olumlu yaklaşılarak varsa
bir eksiklik düzeltilmesidir (Pekolcay 1997: 49; Akay 2014: 183; Yazar 2008: 459; Köksal 2011: 454;
Kütük 2016: 50, 85).

*Lik maksadum budur sizden hemîn
Bakmayalar aybuma ihvân-ı dîn*

*İtmeyeler nâveg-i ta'na nişân
Şefkat-ile olalar gevher-feşân*

Şemseddîn Sivasî (Aksoy 2016: 276)

Yine Şemseddîn Sivasî, eserinin yılda bir kez yani mevlit gecesinde okunmasını istemekte-
dir:

*Tâ ki hayr-ıla cihânda yâd olam
Yılda bir kez yâd-ıla âbâd olam*

Şemseddîn Sivasî (Aksoy 2016: 274)

11. Mevlit Yazımından Beklenen Fayda

447

Mesnevi geleneğinde sebab-i teliflerde ve/veya hatimede bir eser yazmaktaki amaçlarını
ifade ettikten sonra o amaçtan beklenen faydayı da ifade ederler. Mevlit şairleri aynı zamanda
dinî içerikli bir eser yazmanın bilinciyle dünyevî ve uhrevî bazı beklentilerini dile getirmişlerdir.
Bu beklentiler kendisi, akrabaları, Müslümanlar ve tüm insanlığa dair dua beyitleriyle açıklan-
maktadır.

11.1. Şairin Allah'tan İstekleri

Şairlerin Allah'tan istekleri; şefkat edilmeye layık görülmek, peygamberden ayrılmamak,
günahlardan bağışlanmak, rahmet ile muamele edilmek, kabirde yardım edilmek ve cennete
alınmaktır (İçen 2019: 73-74; Kara 2016a: 268, 280-281; Yıldız 2016c: 155; Akkuş 2016: 486; Gün-
gör 2016: 186).

Abdurrahman Sâmî kaleme aldığı mevlidin kabul edilip, iki cihanda da okutulması isteğinde
bulunmuştur:

*Ol dem-i şâh-ı şehîdân hürmeti
Vâsıl-ı dergâh-ı Rahmân hürmeti*

*İş bu mevlûdü kabûl et yâ Mu'în
Okut onu eyle dü-âlem emîn*

Abdurrahman Sâmî (Kaya 2015: 616)

11.2. Şairin Peygamberden İstekleri

Doğumu başta olmak üzere hayatının diğer aşamalarını ve kişilik özelliklerini anlattıkları
Hz. Muhammet'ten mevlit şairlerinin istekleri bulunmaktadır. Bunların başında şefaath isteği
gelmektedir. Şairler hatalarının affı için şefaath talep etmişlerdir. Bu istekleri mevlit yazan ve

okuyanları da kapsamaktadır (Akkuş 2016: 486; Yıldız 2016c: 155; Güngör 2016: 199-200; Şengün 2016: 289-290; Yeşildal Samsakçı 2010: 115).

*Yâ nebî bu nazmı bizden it kabûl
Kıl şefâ'at nâzımâna yâ resûl*

*Sana budur tuhfe-i mevcûdumuz
Kıl kabûl bu Müşterek Mevlûd'umuz*

*Pâccı-zâde Rüşdî'ye yevme'l-cezâ
İt şefâ'at ey resûl-i Kibriyâ*

*Hem bu Mes'ûd-ı gedâya yâ resûl
Kıl şefâ'at haşrde koyma melûl*

Rüşdî ve Mes'ûd (Köksal 2011: 636-637)

11.3. Şairin insanlardan İstekleri

Mevlit geleneğinin oluşmasında en önemli yerde bulunan Süleyman Çelebi, eserinde bir vasiyette bulunmuş ve kendine dua edilmesini talep etmiştir. Bu durum şair ile mevlit okuyan, dinleyen herkesi birbirine karşılıklı dua etmeye sevk etmiştir (Günşen 2016: 46; Kütük 2016: 50; Yeşildal Samsakçı 2010: 115; Yazar 2008: 459; Çelebioğlu 1996: 604; İslamoğlu 2016: 480; Kara 2017: 19; Köksal 2011: 454; Karatoprak 2020: 36; Atik ve Doğan Averbek 2021: 120).

*Ol vasiyyet ki derim her kim tutar
Misk gibi kokusu canlarda tüter*

*Hak Ta'âlâ rahmet eyleye ona
Kim beni o bir du'â ile ana*

*Her ki diler bu du'âda buluna
Fâtiha ihsân ede ben kuluna*

...

*Tanrı rahmet eyleye o Hân için
Kim du'â kıla bunu yazan için*

Süleyman Çelebi (Pekolcay 1997: 48-49, 107)

Vefat edip dünyadan göçtükten sonra da sevap kazandıracak olan bu vasiyet diğer mevlit şairlerinin de dikkatini çekmiştir. Nazıma, şaire, telif edene, yazana gibi ifadelerle kendilerine dua edilmesini istemişlerdir (Sarı 2000: 442; Eroğlu 2016a: 259; Kara 2017: 19; Bulut 2017: 74; Kutlu 2019: 260;).

Şairler kendilerine dua isterken -Süleyman Çelebi gibi- özellikle Fatiha/ Seb'al-Mesânî okunmasını talep etmişlerdir. Fatiha yanında veya sadece ihlas suresini isteyenler de vardır (Bilge 2014: 51, 275; Akay 2014: 414; Douzkn 2013: 185; Kara 2016b: 276; Yıldız 2016a: 225; Köksal 2011: 454, 638, 754; Odunkıran 2021: 92; Bulut 2017: 76; Gündoğdu 2021: 115; Yıldız 2016c: 155; Yıldız 2018: 144).

11.4. Diğer İnsanlar İçin Bağışlanma, Şefa'at ve Dua İstekleri

Mevlit şairlerin kendileri için dua faslından sonra –genellikle- kendisi de başka insanlar için dua etmiş, okuyucu ve dinleyicilerinden de dua etmelerini istemiştir.

Abdulkâdir Necîb Efendi, Hz. Muhammet'in ruhuna (Kara 2016a: 266), bir başka şair de peygamber ve ehl-i beytine Fatiha istemiştir:

Bâğ-ı cennetden dilerse râyiha
Ahmed ü âl-i abâya fâtiha

Es'ad Erbilî (Şengün 2016: 287)

Şairlerin dua edilmesi istediği kişiler arasında yakınları önemli bir yer tutmaktadır. Annesi-ne, babasına, eşine, çocuklarına, akrabalarına, dostlarına, ölmüşlerine ve hocalarına okuyucu ve dinleyicilerden dua, Allah'tan rahmet, peygamberden şefaât istemişlerdir (Atik 2016: 306; Kara 2016b: 276; Bilge 2014: 275; Köksal 2011: 637; İçen 2019: 152; Yıldız 2016c: 158).

Mevlit okumalarının Türk kültür ve medeniyetinde yerleşmiş geleneklerden biri olduğunun bilincinde olan şairler, kendilerine dua istedikleri arasına mevlit törenlerine katılanları da eklemiştir. Mevlit okunan yere, okuyana, okuyup bağışlayana, okutana, mevlitte lokma dağıtana, dua edene, duaya âmin diyene, dinleyene, ağlayarak dinleyene, erkeğe ve kadına, günahkârlara, ölmüş tüm Müslümanlara dua edilmesini istemişler, tavsiye etmişlerdir (Köksal: 2011: 258, 571, 754; Yıldız 2016a: 225; Güngör 2016: 187; Yazar 2008: 477; Kutlu 2019: 159, 173, 260; Bulut 2017: 220; Kütük 2016: 85- 86; Gürlek 2013: 153; Kaya 2015: 616; Bilge 2014: 275; Eroğlu 2016b: 154; İçen 2019: 152; Douzkin 2013: 185; Kara 2016a: 280).

Es'ad Erbilî, kaleme aldığı Fatma Mevlidi'nde dinleyenlerde özellik arayarak ehl-i beyti seven dinleyicilere mağfiret dilemiştir:

Sâmi'îne eyle yâ Rab mağfiret
Yani oldukca muhibb-i ehl-i beyt

Es'ad Erbilî (Şengün 2016: 290)

449

Fuzûlî'nin kâtiplere beddua etmesinin aksine (Bkz. Bankır 2020), mevlit yazarları olumlu yaklaşır hem de dua edip, ettirirler. Mevlit kitabının sahibine/ temellük edene, kâtibe/ yazana/ istinsah edene ve yazdırana dua isteğinde bulunmuşlardır (Ok 2020: 264; Bilge 2014: 275; Şengün 2016: 290).

Yazılan mevlide değer verenler, hürmet edenler, kitabın hatasını hoşgörüyle düzeltenler, hayırlı olsun diyenler de dua edilecek kişiler arasındadır (Köksal 2011: 482; Bektaş 2011: 130; Douzkin 2013: 236).

Muhyiddîn Mekkî girişte okuyucularından Süleyman Çelebi'ye değer vermelerini, dua etmelerini istemiş, hatimede Allah'a yakarmıştır:

Mevlid'i yazmış olan pâkîze zât
Eyleyin bir fâtihayla hande-zâd

Pek mübârekdir Süleymân pek azîz
İtmeyin ihmâl o âlî zâtı siz

...

Nâzım-ı Mevlid Süleymân'a refâh
Vir diyâr-ı izzetinden ey İlâh

Muhyiddîn Mekkî (Köksal 2011: 702, 723)

SONUÇ

1. Sebeb-i telif bölümünün bazı mevlit metinlerinde bulunmadığı tespit edilmiştir.
2. Sebeb-i telif bazı eserlerde müstakıl bir bölüm olarak yer alırken bazılarında eser girişlerinde birkaç beyit hâlinindedir.
3. Giriş bölümleri dışında, diğer bölümlerin başlarında veya sonlarında, hatime ve dua bölümlerinde de sebeb-i telif içeriğinde yer alan bilgilere dair beyitler vardır.

4. Şairin kendine ve eserine dair verdiği bilgiler, okuyucu ve dinleyiciden beklentileri sınıflandırılarak incelenmiştir.
5. Mevlitler, dinî muhtevalı eserlerden olduğu için dua edilen ve dua edilmesi istenilen beyitler çokça bulunmaktadır.

KAYNAKÇA

- Akay, Necmettin, (2014), *Mehmed Hevâyî'nin Mevlûdu Hayri'l-Enbiyâ'sı (İnceleme ve Metin)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Akkuş, Mehmet, (2016), "Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî (Salâhî) ve Mevlidi", *Mevlid Külliyyâtı*, C. II, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s. 481-510.
- Aksoy, Hasan, (2016), "Şemseddin Sivasî ve Mevlidi", *Mevlid Külliyyâtı*, C. II, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s. 261-354.
- Aksu, Aslıhan, (2013), *Keşfî Çelebi ve Mevlid'i (İnceleme- Metin)*, Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ordu.
- Atik, Arzu ve Doğan Averbek, Güler, (2021), *Ruhların Gıdası - 15. Asır Şairi Feyzî'nin Kût-ı Rûhî İsimli Mevlidi*, İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Atik, Hikmet, (2016), "Yusuf Sâmî Efendi ve Mevlidi", *Mevlid Külliyyâtı*, C. III, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s. 291-315.
- Aydın, Abdullah, ve Bankır, Mehmet Malik, (2020), *Karavaşoğlu Muhammed- Mevlid- Kastamonu Nüshası (Metin ve Dil İncelemesi)*, Ankara: Son Çağ Yayınları.
- Balkan, Kahraman, (2017), *Ahmed Edirnevî - Mevlid-i Nebevî (İnceleme-Metin)*, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep.
- Bankır, Mehmet Malik, (2020), "Dil Felsefesi Bağlamında Fuzûlî'de Üç Kelime: 'Kalem Olsun, Kil ve Kâl', *Temaşa Felsefe Dergisi*, S. 14, s. 99-109.
- Bektaş, Ali, (2011), *Erzurumlu Ketencizâde Mehmed Rüşdî Efendi'nin Mevlidi (İnceleme- Metin)*, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Bursa.
- Bilge, Bestami, (2014), *Celâl Muhibbî Mevlidi: Tuhfetü'l-Hakîr (İnceleme-Tenkitli Metin-Dizin)*, Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi, Kırşehir.
- Bulut, Büşra, (2017), *Âşık Paşa'nın Mevlidi (İnceleme – Metin)*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Canım, Rıdvan, (2010), *Divan Edebiyatında Türler*, Ankara: Grafiker Yayınları.
- Ceyhan, Âdem, (2016), "Ahmed İzzet Paşa ve Mevlidi", *Mevlid Külliyyâtı*, C. III, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s. 21-36.
- Çelebioğlu, Âmil, (1996), *Muhammediye (II Cilt)*, İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Douzkın, M. Ali, (2013), *Vaiz Ümmi Mevlidi (İnceleme-Metin)*, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep.
- Ekinci, Ramazan, (2016), "Diyarbakırlı İbrahim Re'fet ve Mevlidi", *Mevlid Külliyyâtı*, C. III, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s. 159-180.
- Eroğlu, Süleyman, (2016a), "Hamdullah Hamdî ve Mevlidi", *Mevlid Külliyyâtı*, C. II, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s. 155-259.
- Eroğlu, Süleyman, (2016b), "Lâmiî Çelebi ve Mevlidi", *Mevlid Külliyyâtı*, C. II, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s. 99-154.
- Gündoğdu, Furkan, (2021), *XVII. Yüzyıla Ait Müellifi Meçhul Bir Mevlid*, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Çankırı.
- Güngör, Zülfikar, (2016), "Kamil Sarıateş ve Mevlidi", *Mevlid Külliyyâtı*, C. III, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s. 181-203.

- Günşen, Ahmet, (2016), “İpsalalı Ebu'l-Hayr ve Mevlidi”, *Mevlid Külliyyâtı*, C. II, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s. 25-98.
- Gürlek, Sema, (2013), *Âşık Nevruzî Mevlidi (İnceleme-Metin)*, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep.
- İçen, Ecem, (2019), *Behiştî Ramazan'ın Mevlid-i Şerîfî (İnceleme-Metin)*, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Manisa.
- İslamoğlu, Abdülmecit, (2016), “Visâlî Ali Çelebi ve Mevlidi”, *Mevlid Külliyyâtı*, C. II, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s. 355-480.
- Kara, Mustafa, (2016a), “Abdulkâdir Necîb Efendi ve Mevlidi”, *Mevlid Külliyyâtı*, C. III, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s. 263-281.
- Kara, Mustafa, (2016b), “Mehmed Şemseddin el-Mısırî Mevlidi”, *Mevlid Külliyyâtı*, C. III, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s. 245-261.
- Kara, Mustafa, (2017), *Bursalı Âkîf Mevlidi veya Kadınlar Mevlidi*, Bursa: Emirsultan Camii ve Türbesi Onarma ve Yaşatma Derneği Yayınları.
- Karatoprak, Merve, (2020), *Haliloğlu'nun Mevlidi*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Kaya, Naciye, (2015), *Abdurrahmân Sâmî'nin Dört Eseri: Dîvân, Mevlid, Mir'ât-ı Eyyâm, Nâme-i Muharrem (İnceleme-Metin)*, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Sivas.
- Kayaokay, İlyas, (2020a), *Alaşehirli Veysî'ye de Atfedilen Bir Mesnevî: Hâfız Ahmedî Şükrî'nin Mevlûdû'n-Nebî'si (İnceleme- Metin- Tıpkıbasım)*, İstanbul: DBY Yayınları.
- Kayaokay, İlyas, (2020b), *Bolkvâdze-zâde İbrâhîm Kadem ve Manzum İki Eseri: Delîlül-Haremeyn, Mevlidü'n-Nebî (İnceleme- Metin- Tıpkıbasım)*, İstanbul: DBY Yayınları.
- Köksal, M. Fatih, (2011), *Mevlid-nâme*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Köksal, M. Fatih, (2016), “Fatma Kâmile Hanım ve Mevlidi”, *Mevlid Külliyyâtı*, C. III, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s. 37-58.
- Kurğa, Songül, (2019), *Şehîdî Mevlîdî (Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlüğü)*, Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Kars.
- Kutlu, Nefise, (2019), *İbrâhîm Mevlidi (İnceleme-Metin)*, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep.
- Kütük, Rıfat, (2016), “Fetih Öncesinde Yazılmış Bir Mevlid: Ayasofya Müezzini Kemâl'in Mevlidü'n-Nebî'si”, *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 40, S. 1, s. 27-95.
- Mermer, Ahmet ve Koç Keskin, Neslihan (2005), *Eski Türk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Nom, Muhammed Taha, (2013), *Sinanoğlu - Ümidü'l Müznibin Mevlidi (İnceleme-Metin)*, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep.
- Odunkıran, Fatma Şüheda, (2021), *Mustafa Selâmî Efendi'nin Mevlid-i Şerîfî: İnceleme, Transkripsiyonlu Metin, Diliçi Çeviri ve Tıpkıbasım*, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Ok, Duygu, (2020), *Yahyâ bin Bahşî – Mevlid (İnceleme-Tenkitli Metin)*, Edirne: Edirne Gazetecilik ve Matbaacılık Yayınları.
- Okiç, Tayyib, (2016), “Çeşitli Dillerde Mevlidler ve Süleyman Çelebi Mevlidinin Tercümelere”, *Mevlid Külliyyâtı*, C. 1, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, s. 27-75.
- Özer, Osman, (2016), *Mevlid- Ahmed-i Hasi*, İstanbul: Bingöl Üniversitesi Yayınları.
- Özfırat, Ramazan, (2016), *15. Yüzyıl Şairlerinden Muhammed'in Sîretü'n-Nebî'si*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Doktora Tezi, İstanbul.
- Özkan, Eda, (2019), *Derviş, Mevlidü'n-Nebî (İnceleme-Metin-Dizin)*, Bartın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Bartın.

- Özkat, Mustafa, (2015), “Paris’te Yazılan Bir Mevlid: Misbâhü’s-Salâh”, *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, S. 14, s. 93-166.
- Öztürk, Muhammet Raşit, (2021), *Ahmed’in Mevlid’i (Giriş-İnceleme-Tenkitli Metin-Dizin)*, Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Doktora Tezi, Erzurum.
- Pekolcay, Necla (1997), *Mevlid (Vesîletü’n-Necât) Süleyman Çelebi*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Sarı, Mehmet, (2000), “Çizmecizâde Vehbî ve Mevlidi”, *V. Afyonkarahisar Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri*, Afyonkarahisar: Afyon Belediyesi Yayınları, s. 434-449.
- Şahin, Berat, (2015), *Mehmed B. Hamza Arab Vâiz Mevlidü’n-Nebî (İnceleme-Metin-Dizin)*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Edirne.
- Şengün, Necdet, (2016), “Es’ad Erbilî ve Hz. Fâtuma Mevlidi”, *Mevlid Külliyyâtı*, C. III, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s. 283-290.
- Uzun, Mustafa, (2016), “Mehmed Fevzî Efendi ve Mevlidi”, *Mevlid Külliyyâtı*, C. III, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s. 59-108.
- Ünver, İsmail, (1986), “Mesnevî”, *Türk Dili Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divan Şiiri)*, S. 415- 416- 417, Temmuz-Ağustos- Eylül, Ankara, s. 430-563.
- Yazar, Sadık, (2008), “Cismî ve Mevlidi”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 1, S. 2, s. 448-478.
- Yeşildal Samsakçı, Seda (2010), *Haft’nin Mevlidi (el-Kevkebü’d- Dürriyye Fi Mevlidi Hayr’lberiyye) ve Tahlili*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Yıldız, Âlim, (2012), “Hz. Peygamber (s.a.s.) İle İlgili Edebî Türler”, *Türk-İslâm Edebiyatı El Kitabı*, Ankara: Grafiker Yayınları, s. 172- 239.
- Yıldız, Âlim, (2016a), “İhramcızâde İsmail Hakkı ve Mevlidi”, *Mevlid Külliyyâtı*, C. III, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s. 205-225.
- Yıldız, Âlim, (2016b), “Sâlih Nihânî ve Mevlidi”, *Mevlid Külliyyâtı*, C. III, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s. 109-135.
- Yıldız, Âlim, (2016c), “Tâhir Nâdî ve Mevlidi”, *Mevlid Külliyyâtı*, C. III, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s. 137-158.
- Yıldız, İlknur, (2018), *Mehmed Tevfik: Mevlid-i Şerîf (İnceleme-Metin)*, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Bilecik.